

Mövzu 7: Biznesdə risklər və onların idarə edilməsi

Plan:

7.1. Risk anlayışı və onun yaranma səbəbləri

7.2. Biznesdə risklərin təsnifatı

7.3. Riskin səviyyəsinə təsir göstərən amillər

7.4. Risklərin idarə edilməsi mərhələləri

Ədəbiyyat:

1. Biznesin təşkili və idarə edilməsi. Dərslük. Bakı: İqtisad Universiteti. Nəşriyyat.2011.
2. Biznesin əsasları. Bakı, «Nurlan», 2005. - 656 səh
3. Hacı Həsənov . Beynəlxalq biznes. Dərslük, Bakı 2013
4. Nuriyev ə.X. Regional idarəetmənin əsasları. Bakı, «Elm», 2007. -428 səh.
5. Səkərəliyev A.S. Dövlətin iqtisadi siyasəti: reallıqlar və perspektivlər. Bakı. ADİU nəşriyyatı. 2009. -415 səh.
6. Abbasov A.B. Sahibkarlıq fəaliyyəti: növləri, təşəkkülü və inkişaf problemləri. Bakı, 1998.
7. Agamalıyev M.Q., Məmmədrzayev M.M. Kommersiya fəaliyyətinin təşkili. Dərslük. Bakı, «Səda» nəşriyyatı, 2004.

7.1. Risk anlayışı və onun yaranma səbəbləri

Risk insan fəaliyyətinin istənilən sferasına xasdır ki, bu da fərdlər (individumlar) tərəfindən qəbul edilən qərarların müsbət və ya mənfi nəticələnməsinə gətirib çıxaran çoxsaylı şərait və amillərlə bağlıdır.

Təcrübə göstərir ki, biznes fəaliyyətinin həyata keçirilməsi zamanı risklərin təzahür etməsinin obyektiv səbəbləri mövcuddur, çünki bütün amillərin firmanın fəaliyyətinə təsirini əvvəlcədən hesablamaq olmur, nəzərdə tutulmuş fəaliyyətin həyata keçirilməsi prosesində isə bir çox amillər gözlənilməz şəkildə dəyişə bilər. Buna görə də sahibkar firmanın həyat dövrünün (tsiklinin) bütün mərhələlərində

itkiyə məruz qala bilər. İqtisadi nəzəriyyə klassiklərinin əsərlərində belə bir fikir xüsusilə vurğulanır ki, sahibkarlıq riskli fəaliyyətdir. A.Smit “Xalqların sərvətlərinin təbiəti və səbəbləri haqqında tədqiqat” adlı əsərində yazır ki, hətta adi mənfəət normasına belə nail olmaq hər zaman az və ya çox dərəcədə risklə bağlıdır. Məlumdur ki, sahibkarın mənfəət əldə etməsinə zəmanət yoxdur, onun tərəfindən sərf olunmuş vaxt, göstərilmiş səy və qabiliyyətlərə görə mükafat kimi həm mənfəət, həm də zərər çıxış edə bilər. Xarici mühitin biznes subyektlərinə təsirinin qeyri-müəyyənliyi səbəbindən sahibkarlıq riskinin obyektiv əsası olur. Xarici mühitin tərkibinə obyektiv iqtisadi, sosial, siyasi və biznesmenin öz fəaliyyətini həyata keçirdiyi və dəyişilməsinə uyğunlaşmalı olduğu başqa şəraitlər daxildir.

Sahibkar üçün situasiyanın qeyri-müəyyənliyi onunla izah edilir ki, o, çoxsaylı dəyişənlərdən, davranışlarını hər zaman kifayət qədər dəqiqliklə müəyyənləşdirilməsi mümkün olmayan kontragentlərdən və şəxslərdən asılıdır. Situasiyanın qeyri-müəyyənliyinə məqsədlərin, meyarların və onların qiymətləndirilməsi göstəricilərinin (ictimai tələblərdə və istehlak tələbində irəliləyişlər, texniki və texnoloji yeniliklərin ortaya çıxması, bazar konyunkturunun dəyişməsi, gözlənilməz təbii hadisələr) müəyyənləşdirilməsində dəqiqliyin olmaması da öz təsirini göstərir.

Biznes hər zaman əmtəələr üzrə tələb-təklif nisbətinin və pul və istehsal amillərinin daim dəyişilməsi, kapital qoyuluşu sferalarının çoxvariantlılığı və vəsaitlərin investisiyaya yönəldilməsinə imkan verən kriteriyalarının rəngarəngliyi, biznes və kommersiya sahələrində biliklərin məhdudluğu və bir çox başqa şəraitlərlə bağlı iqtisadi konyunkturun qeyri-müəyyənliyi ilə müşayiət olunur.

Biznesdə riskin meydana çıxması, mahiyyət etibarilə, sahibkarların iqtisadi azadlığının əks tərəfi, onun üçün özünəməxsus ödənişdir. Bazar münasibətləri inkişaf etdikcə qeyri-müəyyənlik və sahibkarlıq riski artır. Beləliklə, biznesdə hazırkı və gələcək qeyri-müəyyənliyi aradan qaldırmaq çox çətindir, çünki qeyri-müəyyənlik obyektiv həqiqətin bir elementi kimi çıxış edir, buna görə də risk istənilən sferadakı sahibkarlığa xas xüsusiyyətdir.

Risk anlayışından bir sıra elmlərdə istifadə olunur. Hüquq riski hüquq normalarının pozulması ilə bağlı nəzərdən keçirilir. Qəzalar nəzəriyyəsi bu termini qəza və təbii fəlakətlərin təsvirində tətbiq edir. Son dövrlər risklərin təhlili üzrə tədqiqatlara psixologiya, tibb və fəlsəfə ədəbiyyatlarında da rast gəlinir, riskin öyrənilməsi həmin elmin tədqiqat predmetinə əsaslanır. Riskin tədqiq edilməsi istiqamətlərinin belə rəngarəngliyi bu hadisənin çoxaspektliliyi ilə izah olunur.

Risk əsasən nəzərdə tutulmuş son nəticələrə (mənfəət, gəlir) nail olmaq üçün əvvəlcədən planlaşdırılmış xərclərdən çox gözlənilməz xərclərin ortaya çıxmasını ifadə edir və o, müəyyən zaman kəsiyində biznes fəaliyyətinin həyata keçirilməsindəki qeyri-müəyyənlik anlayışı ilə əlaqədardır.

Məşhur amerika alimi P.Druker hesab edir ki, nəzəri cəhətdən sahibkarlıq iqtisadi siyasətdə ən az riskli istiqamətdir. Eyni zamanda, o, qeyd edir ki, uzun müddət səmərəli fəaliyyət göstərən şirkətlər pis, gözlənilməz və təsadüfi hadisələrdən sığortalanmırlar. Drukerin fikrincə sahibkarlıq o zaman riskli ola bilər ki, bir çox sahibkarlar kifayət qədər səriştəli deyillər. Onlarda metodologiya yoxdur və onlar elementar, yaxşı məlum olan qaydalardan xəbərsizdirlər

Risk obyektiv kateqoriyadır, çünki əvvəlcədən məlum olmayan səbəblərin təsiri altında ortaya çıxır və həm də o, eyni zamanda, sahibkarın özünün praktiki fəaliyyətində əks olunur.

Biznesdə riski həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuş sahibkarlıq fəaliyyətinin nəticəsinin qeyri-müəyyənliyində kəmiyyətə (və keyfiyyətə) ifadə olunan, sahibkarın (firmanın) fəaliyyətinin əvvəlcədən planlaşdırılmış nəticələrlə müqayisədə uğursuzluq dərəcəsini əks etdirən iqtisadi kateqoriya kimi başa düşmək olar.

7.2. Biznesdə risklərin təsnifatı

İqtisadi və başqa elmi ədəbiyyatlarda ümumən risklərin təsnifləşdirilməsinə birmənalı yanaşma yoxdur. İqtisadi ədəbiyyatda kommersiya, maliyyə, kredit, valyuta, investisiya və s. kimi biznes fəaliyyətinin müəyyən sferalarını əks etdirən

risk növlərinin ortaya çıxması və onlar haqqında xəbərdarlıq edilməsinə daha ciddi diqqət yetirilir.

Məlum olduğu kimi, bazar iqtisadiyyatı şəraitində fəaliyyət riskini tamamilə sahibkar daşıyır. Sahibkar riski qismən başqa təsərrüfat subyektlərinin üzərinə də qoya bilər. Misal üçün, sığorta fondlarının yaradılmasına müəyyən xərclər çəkərək özünü iqtisadi cəhətdən təhlükəsizləşdirə bilər. Belə ki, sahibkar əmlakın məhv olması, yanğın, qəza, işçilərlə bədbəxt hadisə baş verməsi və s. kimi risk növlərini sığortalaya bilər. Məhz bu risklər ən böyük qrupu təşkil edir. Sığorta riski elə hadisənin və ya hadisələr məcmusunun baş verməsi ehtimalıdır ki, onlar baş verdikdə sığortalama həyata keçirilir. Təhlükə mənbəyindən asılı olaraq sığorta risklərini iki qrupa ayırmaq lazımdır: təbii fəlakətlərin (hava şəraiti, daşqın, zəlzələ) baş verməsi ilə bağlı risklər; maddi nemətlərin istehsalı prosesində insanın məqsədyönlü fəaliyyəti ilə bağlı (texnogen) risklər.

Digər risk növləri də mövcuddur ki, onları sığorta şirkətləri sığortalayırlar. Amma sığortalanan risklər öz üzərinə götürməklə sahibkar mənfəətinin potensial artım mənbəyini təmin edir.

Sistematik risk bütün iqtisadi sistem və ya ayrıca bazar üçün xarakterikdir, həm də diversifikasiya olunmur. Bu növ risk bütün sahə və müəssisələrə təsir göstərən amillər: ölkə və ya dünyada mümkün siyasi dəyişikliklər, iqtisadi tərəddüdlər və s. ilə əlaqədardır.

Qeyri-sistematik risk biznes fəaliyyətinin spesifikliyi və mürəkkəbliyi, habelə mənsub olduğu sahənin problemləri ilə bağlıdır. O, diversifikasiya vasitəsilə əvvəlcədən müəyyən edilə bilər. Sahibkar üçün ən çətin problem qeyri-diversifikasiyalı riski qiymətləndirməkdir, çünki bu növ riskin ortaya çıxması mümkünlüyünü və onun biznes fəaliyyətinə təsirini əvvəlcədən müəyyənləşdirmək çox çətinidir.

Biznes layihəsi üzrə qərar qəbulu mərhələsində yaranan riski onun reallaşdırılması mərhələsində yaranan riskdən fərqləndirmək lazımdır. Bu risklərin bir-birilərindən ən mühüm fərqi ondan ibarətdir ki, qərar qəbulu mərhələsində müəyyən dəyişikliklər etmək və vəziyyəti düzəltmək mümkündür, sahibkarlıq

layihəsinin reallaşdırılması mərhələsində isə nəyisə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmək mümkün deyil.

Sahibkar öz fəaliyyətinin müxtəlif mərhələlərində və müxtəlif vaxtlarda risklə qarşılaşır və təbii ki, riskli situasiyanın ortaya çıxması səbəbləri müxtəlif ola bilər. Adətən riskin baş vermə səbəbi dedikdə situasiyanın qeyri-müəyyənliyinə gətirib çıxaran hər hansı mənbə (amil) başa düşülür. Riskin baş vermə mənbələrinə bilavasitə təsərrüfat fəaliyyəti, sahibkarın öz fəaliyyəti və xüsusi bilik növü – informasiya aiddir. Bununla əlaqədar olaraq aşağıdakıları fərqləndirmək lazımdır: təsərrüfat riski; sahibkarın şəxsiyyəti ilə əlaqədar risk; informasiya çatışmazlığı ilə əlaqədar risk.

Riskin sonuncu tipi müasir təsərrüfatçılıq şəraitində daha mühümdür. Partnyorlar (sifarişçilər və ya malgöndərənlər), xüsusilə, onların işgüzar imici və maliyyə vəziyyəti haqqında informasiyanın doğru, düzgün olması biznesmen üçün aldanma riski ilə müşayiət edilir. Yeni bazara çıxarkən rəqiblər haqqında yanlış və ya natamam informasiya sahibkar üçün itki mənbəyinə çevrilə bilər.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində riskin qlobal və lokal tipini fərqləndirmək lazımdır. **Qlobal risk** ölkədəki, ayrı-ayrı sahə və regionlardakı iqtisadi situasiyanın əksidir (inikasıdır). Lokal risk firma səviyyəsində ortaya çıxır. Qeyd etmək lazımdır ki, bu risklər bir-birilərini qarşılıqlı şərtləndirir, bir-birilərinə təsir göstərir və eyni zamanda, bir-birindən müəyyən dərəcədə fərqlənirlər.

Biznesdə risklər meydanaçıxma sferaları üzrə **xarici** və **daxili risklərə** bölünürlər. Xarici risklərin ortaya çıxma mənbəyi sahibkarlıq firmasına münasibətdə xarici mühitdir. Sahibkar xarici risklərə təsir göstərə bilməz, onları yalnız öncədən görə və öz fəaliyyətində nəzərə ala bilər. Xarici risklərə biznesmenin fəaliyyəti ilə birbaşa bağlı olmayan risklər aiddir. Söhbət siyasi, iqtisadi və başqa situasiyalardan, yəni iqtisadi və maliyyə böhranı, yüksək səviyyəli inflyasiya, yenidən maliyyələşdirmə dərəcələrinin gözlənilməz şəkildə dəyişməsi, siyasi situasiyanın qəflətən pisləşməsi, müharibə, milliləşdirmə, embarqo qoyulması, lisenziyanın ləğv edilməsi nəticəsində biznesmenin

itkilərindən gedir. Aydındır ki, bütün təbii, siyasi risklər yalnız xarici risklərə aid edilə bilər.

Daxili risklərin mənbəyi sahibkarlıq subyektinin özüdür, Bu növ risklər qeyri-effektiv menecmentin təşkilində və marketinq xidmətində buraxılan səhvlər, biznesmenin səriştəsizliyi və başqa daxili amillər nəticəsində yaranırlar.

Biznesdə risklər, həmçinin qısamüddətli və uzunmüddətli (daimi) risklərə bölünür. Qısamüddətli risklər qrupuna müəyyən vaxt kəsiyində biznesmeni hədələyən risklər, yəni yüklərin daşınması zamanı baş verə bilən nəqliyyat riskləri və ya konkret saziş üzrə ödənişin edilməməsi riski daxildir. Daimi risklərə verilmiş coğrafi rayonda və ya müəyyən iqtisadiyyat sferasında biznes fəaliyyətinin fasiləsiz olaraq qarşılaşdığı risklər aiddir: məsələn, ölkədə ödənişin edilməməsi üzrə ümumi risk, hüquq sisteminin qeyritəkmilliyi və s.

İqtisadi ədəbiyyatda **spekulyativ** və **adi risklər** fərqləndirilir. Spekulyativ risk mənfəət və ya zərər əldə etmə variantını (məsələn, qiymətli kağızların əldə edilməsindən) ifadə edir. Adi risk yalnız uduzma üçün nəzərdə tutulmuşdur və itki tipi üzrə təsnifləşdirilə bilər: şəxsi risk, əmlak riski və şəraitlə bağlı risk. Şəxsi risk fərd üçün birbaşa zərər hallarından biridir. Əmlak riski əmlakının itirilməsi riskidir, şəraitlə bağlı risk isə elə riskdir ki, bu zaman bir firmanın fəaliyyəti ilə başqa təsərrüfat subyektinə zərər dəyir.

Biznesmenin əsas vəzifəsinin tam iflas baş verə bilən həddi keçmədən hesablanmış şəkildə riskə getməkdən ibarət olduğundan, yol verilə bilən, böhran və qəza (katastrofik) risk tiplərini fərqləndirmək olar. Yol veriləbilən risk bu və ya digər layihənin həyata keçirilməsindən (keçirilməməsindən) və ya ümumən sahibkarlıq fəaliyyətindən mənfəətin qismən itirilməsi təhlükəsidir. Bu risk zamanı itkilər mümkündür, lakin onlar ölçülərinə görə gözlənilən sahibkarlıq mənfəətindən azdırlar. Böhran riski təkcə mənfəət itkisi ilə yox, həm də nəzərdə tutulan qazancın əldə edilə bilinməməsi ilə xarakterizə olunur. Bu halda, sahibkar bütün xərclərin məbləğində itkiyə məruz qalır, yəni bu risk gözlənilən mənfəəti üstələyən və sahibkar tərəfindən verilmiş sazişə ayrılan vəsaitlərin əvəzi ödənilməz şəkildə itirilməsinə gətirib çıxaran itki təhlükəsi ilə səciyyələnir. Qəza riski, bir qayda

olaraq, sahibkarlıq firmasının iflasına, yəni sahibkar tərəfindən bütün əmlakın itirilməsinə gətirib çıxarır.

Biznes nəzəriyyəsi üzrə ədəbiyyatda, habelə sahibkarlıq təcrübəsində tez-tez “yüksək risk” və “zəif risk” terminləri ilə rastlaşılır. Bu halda söhbət riskin biznes fəaliyyətinə göstərdiyi təsirin dərəcəsindən gedir.

İndi biznesdə risklərin əsas növlərini nəzərdən keçirək.

Risk əmtəə və xidmətlərin istehsalı, onların reallaşdırılması, əmtəə-pul münasibətləri və maliyyə əməliyyatları, kommersiya, sosial-iqtisadi və elmi-texniki layihələrin həyata keçirilməsi ilə bağlı istənilən fəaliyyət növlərində ortaya çıxdığından iqtisadi, texniki və siyasi riskləri fərqləndirmək lazımdır.

İqtisadi risklərin tərkibinə istehsal, kommersiya, kredit, investisiya, valyuta, inflyasiya, maliyyə və s. risklər daxil edilir.

İstehsal riski məhsul istehsalı, istənilən növ istehsal fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. İstehsal riskinin ortaya çıxmasının ən mühüm səbəblərinə nəzərdə tutulan istehsal həcminin mümkün azalmasını, material və başqa xərclərin artmasını, yüksək pul ayırmalarını, vergilərin ödənilməsini, aşağı keyfiyyətli və sertifikatlaşdırılmamış məhsul istehsalını aid etmək olar. Kommersiya riski sahibkar tərəfindən istehsal olunan və ya satın alınan əmtəə və xidmətlərin reallaşdırılması zamanı ortaya çıxan riskdir.

Kommersiya riskinin əsas səbəblərinə bazar konyunkturunun dəyişməsi üzündən reallaşdırılma həcminin azalmasını, əmtəənin tədarük qiymətinin artmasını, tədarük edilən məhsulların həcmnin kəskin şəkildə azalmasını, mübadilə prosesində əmtəənin itirilməsini, mübadilə xərclərinin artmasını aid etmək olar. Kommersiya riskinin tərkibinə bazarda əmtəənin (xidmətin) reallaşdırılması; əmtəənin (xidmətin) alıcı tərəfindən qəbul edilməsi; alıcının ödəmə qabiliyyətli olması, habelə fəvqəladı hallarla əlaqədar risklər daxildir.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində firmanın fəaliyyətində ən mühüm risklərdən biri **kredit riskidir**. O, firma tərəfindən investor qarşısında öz maliyyə öhdəliklərini yerinə yetirməməsi və nəticədə firmanın fəaliyyətinin maliyyələşdirilməsi üçün xarici borcun istifadə edilməsinin mümkünlüyü ilə bağlıdır. Beləliklə, kredit riski

müəssisənin öz kreditləri (banklar və başqa maliyyə-kredit təşkilatları; kontragentlər, malgöndərənlər və vasitəçilər, habelə səhmdarlar) ilə işgüzar ünsiyyəti zamanı ortaya çıxır. İqtisadi riskin növbəti növü sahibkarlıq firması tərəfindən müxtəlif layihələrə vəsait qoyuluşunun spesifikliyi ilə bağlı olan investisiya riskləridir. Bu riskin tərkibinə özünə pul vəsaitlərinin investisiyalaşdırılması zamanı ortaya çıxan bütün mümkün risklər daxil edilir.

Valyuta riski müqavilənin bağlanması ilə müqavilə üzrə hesablamaların faktiki olaraq aparılması arasındakı dövrdə valyuta məzənnəsinin dəyişməsi nəticəsində maliyyə itkilərinin baş verməsi ehtimalıdır.

Sahibkarlıq fəaliyyətinin son nəticələrinə milli valyutanın alıcılıq qabiliyyətinin aşağı düşməsi, əmtəələr (işlər, xidmətlər) üzrə qiymətlərin artması, alıcı tələbinin azalması ilə əlaqədar baş verən inflyasiya riski mənfi təsir göstərir.

Texniki risk avadanlıqların sıradan çıxması, texnoloji proseslərin pozulması nəticəsində istehsalda gözlənilməz dayanmaların baş verməsi zamanı təzahür edir ki, bu da material resurslarının itkisinə, məhsul keyfiyyətinin aşağı düşməsinə və s. xoşagəlməz nəticələrə gətirib çıxarır.

7.3. Riskin səviyyəsinə təsir göstərən amillər

Risklər biznes fəaliyyətin həyata keçirilməsi zamanı çoxsaylı amillərin, yəni daxili və xarici mühitin təsiri nəticəsində ortaya çıxa bilirlər. Biznes fəaliyyətində risklərin əmələ gəlməsinin aşağıdakı səbəblərini göstərmək olar: cəmiyyətin kriminallaşması; inflyasiyanın yüksək tempi; siyasi qeyri-stabillik; təsərrüfat subyektlərinin məsuliyyətsizliyi; sahibkarlıq fəaliyyətini tənzimləyən normativ-hüquqi aktların təkamil olmaması; real sahibkarlıq hüququnun mövcud olmaması (bu da ümumi risk səviyyəsinin azalmasına maneçilik törədir); sahibkarların əksəriyyətində öz fəaliyyətlərinin nəticəsinə görə fərdi məsuliyyətin aşağı olması (bu da istənilən sazişin “mənəvi” riskini artırır); sahibkarın cinayət dünyasından asılılığı, hüquq-mühafizə orqanlarının onu müdafiə edə bilməməsi və ya bunu istəməməsi; siyasətçilərin qeyri-qanuni şəkildə iqtisadiyyata müdaxiləsi; müxtəlif

səviyyələrdə idarəetmə aparatının kəskin artması; vergi qanunvericiliyinin dəyişməsi; yüksək vergi və məcburi ödənişlər; amansız rəqabət; sahibkarların bazar problemləri və bilik səviyyəsinin aşağı olması və s.

Risk səviyyəsinə təsir göstərən xarici amillər 2 növü ilə fərqlənir:

1. **Birbaşa təsir göstərən amillər(mikromühit);**

- Sahibkarlıq fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik
- Dövlət idarə və təsisatlarının gözlənilməz fəaliyyətləri
- Vergi sistemi
- Partnyorların qarşılıqlı münasibətləri
- Sahibkarların rəqabəti
- Rüşvətxorluq

2. **Dolayı təsir göstərən amillər;**

- Siyasi şərait
- Ölkədəki iqtisadi vəziyyət
- Sahədəki iqtisadi şərait
- Beynəlxalq hadisələr
- Təbii hadisələr

Risk mühitin təsirinin qeyri-müəyyənliyi üzündən obyektiv əsas və qərarların sahibkarın özü tərəfindən qəbul edilməsi ilə əlaqədar subyektiv əsas malik olduğundan, firmanın uğur və uğursuzluqlarını bir sıra amillərin qarşılıqlı əlaqəsi kimi nəzərdən keçirmək lazımdır. Bu amillərdən bir hissəsi sahibkarlıq firmasına münasibətdə xarici, digər hissəsi isə daxili amillərdir. Xarici amillər dedikdə, sahibkarın dəyisə bilmədiyi, lakin onun isinə təsir göstərdiklərinə görə nəzərə alınmalı olduğu şərait başa düşülür.

7.4. Risklərin idarə edilməsi mərhələləri

Hər bir müəssisə risklə bağlı öz fəaliyyət istiqaməti olur, məruz qala biləcəyi riskləri askar edir. Həmin risklərin içərisindən əlverişli olanı seçir və arzu olunmaz risklərdən isə uzaqlaşmaq üçün üsullar axtarır. Belə fəaliyyət *riskin sistemli idarə*

edilməsi adlandırılır. Bu, riskin biznes fəaliyyətinə təsirinin yumşaldılmasına istiqamətlənmiş tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Risklərin idarə edilməsi sığorta işi, firmanın təsərrüfat fəaliyyətinin təhlili, iqtisadi məsələlərin optimallaşdırılmasının riyazi metodları və s. sahəsində zəruri biliklər tələb edən spesifik fəaliyyət sahəsidir. Sahibkarın bu sahədəki fəaliyyəti öz firmasının səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün təhlükə yaradan risklərin təsirindən qorunmasına istiqamətlənir.

Sahibkarın risklərin idarə edilməsi üzrə fəaliyyəti *risk siyasəti* adlanır. Risk siyasəti dedikdə, qərarın qəbul edilməsi anında onun səhv olacağı barədə təhlükəni azaltmaq və bu idarəetmə qərarlarının mümkün mənfi nəticələrini ixtisar etmək məqsədilə müxtəlif tədbirlər sisteminin həyata keçirilməsi basa düşülür.

Riskin mövcud olduğunu bilmək sahibkar üçün zəruridir, lakin konkret tədbirlər görmək üçün kifayət deyil. Konkret risk növünün biznes fəaliyyətinə necə təsir göstərdiyini və bu təsirin nəticəsinin nədən ibarət olacağını qiymətləndirmək lazımdır. Daha doğrusu, ilk növbədə hadisənin həqiqətən baş verəcəyi ehtimalını, sonra isə onun firmanın maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətinə necə təsir göstərəcəyini müəyyənləşdirmək vacibdir.

Riskin idarə edilməsi prosesində sahibkar üçün aşağıdakı suala düzgün cavab tapmaq olduqca əhəmiyyətlidir. Riskli situasiyaya girmək, yoxsa girməmək lazımdır? Eyni situasiyada analoji qərarlar qəbul edən sahibkarların müxtəlif davranışları onların riskə fərqli meyil göstərmələri və mənfəət əldə edilməsinə münasibətləri ilə əlaqədardır.

Riskin idarə edilməsi mərhələləri Sahibkarın hansı kateqoriyaya (yüksək dərəcəli riskə getməyə hazır olan insanlara və ya riskə daha ehtiyatla münasibət göstərən insanlara) aid edilməsindən asılı olaraq, o, yüksək riskli layihəni yerinə yetirmək və ya az riskli biznes fəaliyyətilə məşğul olmaq haqqında qərar qəbul edir. Əgər sahibkar riskə ehtiyatla münasibət göstərsə, onda yüksək riskli layihənin uğurla nəticələnməsini qiymətləndirmək çətindir və əksinə.

Qeyd etmək lazımdır ki, yalnız risk dərəcəsini, eyni zamanda, həm hesablayan, həm də intuitiv olaraq müəyyənləşdirən və uğursuzluq ehtimalının

mövcud olmasına rəğmən risk edən sahibkar ən yüksək uğur qazanacaqdır. Sahibkar öz üzərinə götürmək istədiyi riski qiymətləndirərkən riskin mümkün nəticələrinin maliyyələşdirilməsi proqramının reallaşdırılması üçün zəruri resursların mövcud olmasından çıxış edir və ən yaxşı halda firmanın əsas məqsədinin reallaşdırılmasına şərait yaratmaq üçün biznes üzrə tərəfdaşların riskə münasibətini nəzərə almağa çalışır. Yol verilə bilən risk dərəcəsi əsas fonların ölçüsü, istehsalın həcmi, rentabellik səviyyəsi və s. kimi parametrlərin nəzərə alınması ilə müəyyən olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, müəssisə nə qədər böyük kapitalla malikdirsə, o, riskə qarşı daha az həssas olur və sahibkar riskli situasiyalarda daha cəsarətlə qərar qəbul edə bilir. Riskin idarə edilməsinə kompleks yanaşma sahibkara mövcud resurslardan daha effektiv istifadə etməyə, məsuliyyəti bölüşdürməyə, biznes fəaliyyətini yaxşılaşdırmağa və riskin təsirinə qarşı təhlükəsizliyini təmin etməyə imkan verir. Risklərin idarə edilməsi biznes fəaliyyətinə təsirinin Riskin aydınlaşdırılması.Riskin qiymətləndirilməsi Riskin idarə edilməsi metodlarının seçilməsi Seçilmiş metodların tətbiq edilməsi Nəticələrin qiymətləndirilməsi yumşaldılması üzrə kompleks tədbirlərin işlənilib hazırlanması və reallaşdırılmasını nəzərdə tutur.